

Alfabetisme informacional:

punt d'arribada o punt de sortida la formació d'usuaris?

Mercè Muntada, Sandra Núñez,
Marta Perpiñán, Blanca Virós,
Josep Vives.

Alfabetisme informacional:

SUMARI:

1. Formació d'usaris versus alfabetisme informacional.
2. Biblioteca d'Empresa i alfabetisme informacional
3. Biblioteca Pública i alfabetisme informacional
4. Biblioteca Universitària i alfabetisme informacional

I. FORMACIÓ D'USUARIS VERSUS ALFABETISME INFORMACIONAL

1.1. *Information literacy* (Alfabestime informacional)

Conjunt de procediments, conceptes i valors necessaris per resoldre problemes que impliquin la recerca, selecció, organització, anàlisi i comunicació de la informació.

(Gómez Hernández, 2000)

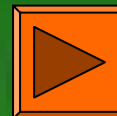
1.2. Formació d'usuari VS Alfabetisme informacional

FU = AL?

1.2.1. Formació d'usuaris

- **Finalitat** : funcionament de la utilització de la biblioteca i dels seus recursos
- Dirigit als usuaris (reals i potencials) de la biblioteca
- Impartida (normalment) a la biblioteca
- Impartida (normalment) per personal bibliotecari
- Matèria complementària
- Impartida (normalment) en sessions curtes

1.2.2 Alfabetisme informacional:

- **Finalitat** : aprendre a utilitzar la informació amb independència de la localització de la font
- Dirigit a tots els membres de la comunitat
- Possibilitat d'ésser impartida fora de la ubicació del centre informatiu
- Impartida en col·laboració amb d'altres professionals
- Matèria central
- Impartida en sessions llargues i “acumulatives”
- Abasta TOT el procés d'utilització de la informació

1.3. Matèries associades a l'alfabetisme informacional

Ensenyament tecnològic

Pensament crític

Coneixements de xarxes
informàtiques

Pensament conceptual

Formació en informació

Mètodes de treball científic

(BERNARD, 2000)

1.4. Competències informacionals

- Identificació de les necessitats d'informació
- Creació i organització de la informació
- Estratègies de cerca i recerca de la informació
- Habilitats tecnològiques i informàtiques
- Avaluació i tractament de la informació
- Utilització i comunicació de la informació
- Aspectes ètics, socials, etc.
- Actitud activa enfront a l'aprenentatge
- Crítica dels mitjans de comunicació
- Autoavaluació

(BERNHARD, 2000 / ACRL)

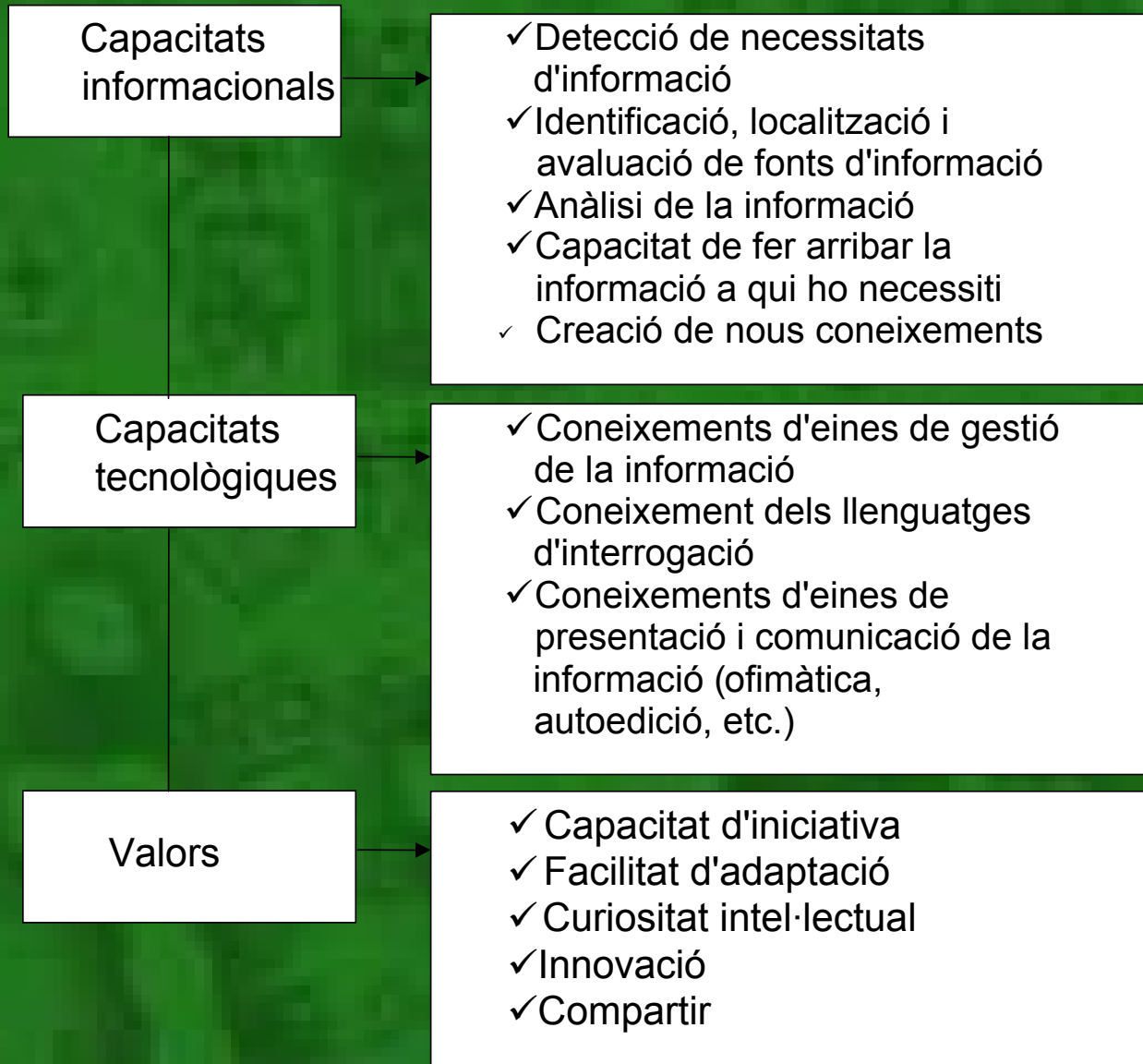

1.5. Valors informacionals

- Capacitat d'iniciativa
- Facilitat d'adaptació
- Curiositat intel·lectual
- Innovació
- Compartir

1.6. Per què fer el salt?

- Augment dels recursos d'informació disponibles (més recursos que usuaris?)
- No tots els recursos d'informació actuals es consulten a través dels nostres centres (canvi en la intermediació USUARI - BIBLIOTECA - INFORMACIÓ)
- Impossibilitat de formar usuaris experts en sessions de 45 min.
- Ningú pot quedar al marge (fractura tecnològica)
- El benestar social en basa (actualment) en l'avenç tecnològic

2. BIBLIOTECA D'EMPRESA

I ALFABETISME INFORMACIONAL

2.1. Les necessitats de formació, funció de 2 variables.

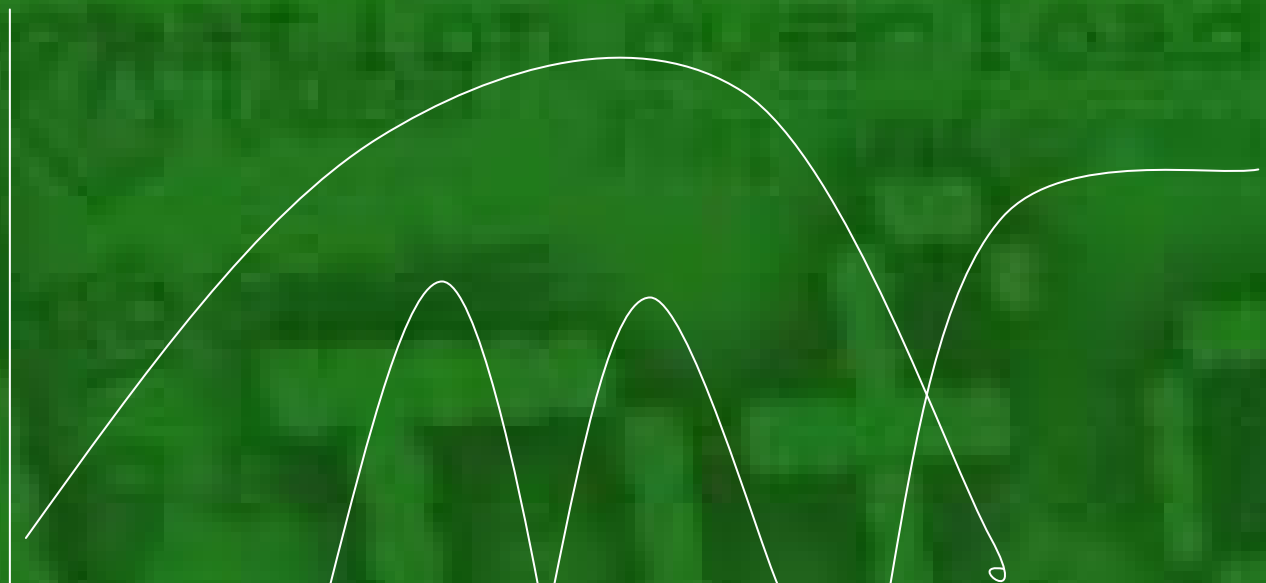
FUNCIO DEL TIPUS D'USUARI

GESTIONAR CICLE DE VIDA

FUNCIO DEL MOMENT INFORMATIU

NECESSITATS
INFORMACIO

VIDA USUARI

MULTICICLE

2.2. Learning Organizations

CRMs

E-COMMERCE

ERPs

INTERNET

VISIO DEL
LIDER

DATAWAREHOUSE

INTRANETS

IT COM A FCE

USUARIS

DIRECTIUS
TECNICS
STAFF

PLANIFICACIO

GLOBAL

2.3.CEO + Directius

QUE ENS ESTAN DEMANANT?

- FORMACIO A MIDA
- FORMACIO PRESENCIAL
- FORMACIO PERSONALITZADA
- MES INFORMATION LITERACY QUE NO PAS COMPUTER LITERACY

EL NOSTRE REPTE

- DESPERTAR SENSIBILITATS
- FORMACIO EN ACTITUDS
MES QUE NO PAS EN APTITUDS

UN NIVELL ADEQUAT
D'ALFABETISME

INFORMACIONAL PERMET AL CEO
ENTENDRE

LA IMPORTANCIA DE LES TI EN LA
SEVA CADENA VALOR (KANTER
2001)

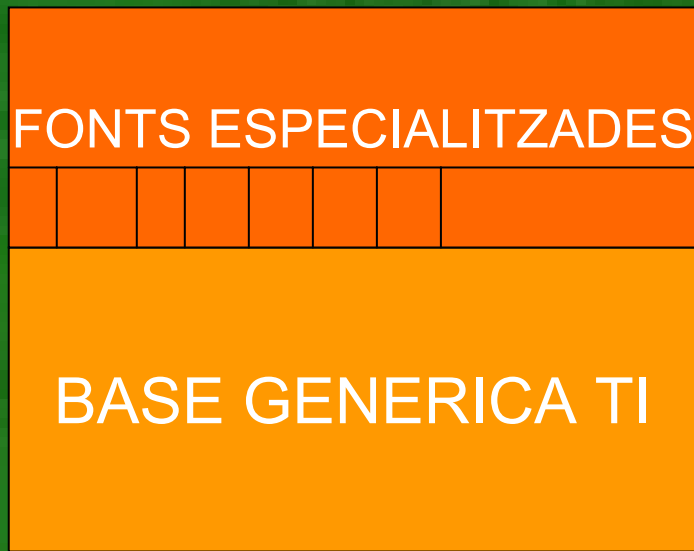
2.4. La gent a les empreses només té “estones” per a aprendre

- <<http://www.fathom.com>>
- “knowledge trails”: navegació intuïtiva a través dels continguts en funció de les necessitats particulars
- Gestió per competències

2.5. Tècnics i staff de suport.

TECNICS

STAFF

2.6. Moltes eines a l'abast.

3. BIBLIOTECA PÚBLICA I ALFABETISME INFORMACIONAL

3.1. Problemes.

- Falta política unificada de FU $\Rightarrow$ Accions puntuals de cada centre en funció dels seus objectius i mitjans
- Informació diversa i remota
- Complexitat i diversificació de les eines de treball
- Nivell d'alfabetisme dels usuaris molt diferent i, sovint, mínim
- Propostes d'alfabetització de la biblioteca pública (normalment) sense ressò dins la societat

3.2. Solucions

- Coordinació amb altres centres per establir metodologies de treball comunes
- Generació constant de nous serveis de formació
- Publicitar per web els programes de FU que es desenvolupen *in situ*
- Adaptació dels nivells d'intervenció dels programes de FU en funció del grau d'alfabetisme dels usuaris
- Aprofitar la sinergia entre l'interès dels professionals i la predisposició dels usuaris per dinamitzar la FU

3.3. Biblioteca Pública: espai per a universalitzar l'alfabetisme informacional

- La biblioteca pública ha d'implicar-se en l'alfabetització perquè...
  - Ocupa una posició central dins la comunitat
  - És ideal per detectar l'analfabetisme informacional entre els ciutadans
  - Representa un terreny neutral on els nous alfabetitzats esdevenen un consultant anònim
  - L'usuari se sent acollit, acompanyat i força autònom a la biblioteca
  - Els seus fons cobreixen tots els dominis d'interès inimaginables
  - Té com a objectiu respondre a les necessitats informacionals del ciutadà i ajudar-lo, cada cop més, a convertir aquesta informació en coneixement (UNESCO 2001)

3.4. Polítiques de FU

- Les línies generals per dissenyar els programes de FU són massa elàstics i no faciliten la seva implantació
- Nivells bàsics d'un programa de FU:
  - Anàlisi prèvia de necessitats de la comunitat i de l'esforç necessari
  - Suggeriments sobre creació de productes i serveis
  - Accessibilitat als nous productes i serveis (activitats especials)
  - Recursos humans implicats i financers
  - Màrqueting del nous productes (animació)
  - Mètodes d'avaluació

3.5. Eines i recursos per a alfabetitzar

- **Objectiu:** Buscar, dissenyar i/o crear i implantar serveis que garanteixin als usuaris l'ús de la informació de manera eficient
- **Tenim:** eines bàsiques per satisfer les necessitats més primàries dels usuaris: fons, espai, equipament, personal, presència a internet...
- **Falta:**
  - Formació tecnològica pels bibliotecaris
  - Inversió periòdica de diners en tecnologia i informació
  - Dedicació exclusiva de temps i personal formador
  - Creació constant de nous productes i serveis per a la formació
  - Establir línies de treball conjuntes i harmonitzades entre diferents centres cooperants (escoles, administració local...)

3.6. La Biblioteca Pública Digital: un nou paradigma.

- La biblioteca pública tradicional esdevé progressivament un espai virtual de trobada amb la informació. Neix la **biblioteca pública digital (BPD)**.
- La BPD serveix, *a priori*, qualsevol usuari virtual sense convertir-se en un subministrador d'informació digital.

3.7. La Biblioteca Pública Digital: Nous Serveis.

- Serveis (virtuals o recolzats en la pròpia biblioteca tradicional) de la BPD segons les funcions que assumeix:
  - Com a centre local proveïdor d'informació: guies d'internet, guies de lectura i de recursos a internet, guies divulgatives, etc.
  - Com a centre generador i proveïdor d'informació local i especialitzada: sistema exhaustiu i organitzador de la informació local a Internet, informació sobre els serveis comunitaris locals, finestra d'informació ciutadana, etc.
  - Serveis virtuals vinculats a la biblioteca pública: serveis virtuals d'obtenció de documents, serveis virtuals d'informació bibliogràfica, accés als catàlegs de la biblioteca, etc.

(R. LOZANO, 1999)

3.8. Avaluació de la FU.

- Eines tradicionals d'avaluació:
  - Estadístiques de préstec i ús de la biblioteca: **usabilitat** de la biblioteca
  - Enquestes als usuaris per saber si s'han cobert les necessitats informatives: **utilitat** de la biblioteca
- Nous serveis, nova avaluació:
  - Anàlisi de la informació digital consultada: **coneixement de fonts** remotes
  - Durada de les connexions: **eficàcia** de la tecnologia i del consultant
  - Accessos externs a la BPD: **usabilitat** de la biblioteca pública digital

3.9. Accions de futur: de la FU a l'*e-learning*

- Buscar fórmules per **equiparar el nivell cultural i tecnològic** dels usuaris.
- Optar per cursos de FU basats en plataformes tecnològiques (*e-learning*)

3.10. E-Learning. Avantatges i inconvenients.

- **Avantatges:**

- estalvi de personal i temps
- adaptabilitat a diferents nivells d'aprenentatge
- eficàcia quantitativa (la mateixa plataforma pot servir per a molts usuaris)
- evitem les rutines repetitives que poden repercutir en una falta d'estímul per als bibliotecaris
- familiarització dels usuaris amb entorns virtuals cada cop més generalitzats
- escalabilitat de la plataforma a nivell d'informació
- versatilitat dels programes (permeten un gran equilibri entre les exposicions pràctiques i les teòriques).

- **Inconvenients:**

- despersonalització de l'ensenyament
- l'usuari pot no connectar amb el sistema i perdre l'interès per a la formació
- dependència total de la tecnologia

4. BIBLIOTECA UNIVERSITÀRIA I ALFABETISME INFORMACIONAL

4.1. Objectius de la FU:

) formar diplomats qualificats (...), capaços d'atendre a les necessitats de tots els aspectes de l'activitat humana, (...) que estiguin a l'alçada dels temps moderns, (...) (UNESCO, 1998)

) constituir un espai obert (...) que propicie l'aprenentatge permanent. (UNESCO, 1998)

) promoure, generar, i difondre coneixements per mitjà de la investigació i (...) (UNESCO, 1998)

) facilitar la orientació a l'usuari, a fi d'aconseguir una utilització més eficaç dels recursos i serveis que la biblioteca ofereix (GOMEZ HERNANDEZ, 2000)

) Aprendre l'ús de la informació documental, i la seva transformació en coneixement i la seva transmissió

4.2. Política actual de formació d'usuaris:

* No existeix una política unificada de FU, tot i que les recomanacions REBIUN ho aconsellen (REBIUN, 1997).

4.2.1 Segons el grau d'aprofundiment:

-Cursos o sessions de caràcter introductori, d'acollida i de caràcter general.

-Presentació de serveis i recursos de la biblioteca

-Localització i accés dels documents.

-Cursos específics, anomenats segons cada universitat, especialitzats, monogràfics, temàtics o d'aprofundiment.

-Coneixement i ús de base de dades, recursos electrònics i fonts d'informació especialitzada.

-Sessions d'autoformació.

4.2.2 Segons el nivell acadèmic dels alumnes:

- Cursos de formació per a estudiants de nou ingrés.
- Sessions de formació per a usuaris avançats.

4.2.3 Segons el mètode d'instrucció:

- Directe:el professional de la informació controla el contingut del missatge (visita comentada)
- Indirecte: autoformació, on l'usuari controla el seu propi autoaprenentatge (instruccions per accedir al catàleg)

Exemples de pàgines web de formació d'usuaris de les biblioteques universitàries catalanes:

Universitat de Barcelona

Universitat Politècnica de Catalunya

Universitat Autònoma de Barcelona

Universitat Pompeu Fabra

Universitat Ramon Llull

Universitat de Vic

Universitat de Girona

Universitat de Lleida

Universitat Rovira i Virgili

Universitat Internacional de Catalunya

Servei de Biblioteca i Documentació - Microsoft Internet Explorer

Archivo Edición Ver Favoritos Herramientas Ayuda

Atrás Adelante Detener Actualizar Inicio Búsqueda Favoritos Historial Correo Imprimir Modificar

Dirección <http://www2.bib.udl.es/>

Vínculos [UOC Universitat Oberta de Catalunya](#) [Yahoo! en español](#)

Servei de Biblioteca i Documentació (SBD)

Informació general
Consultar
Biblioteca digital
Serveis
Recursos
Actualitat

Formació d' usuaris

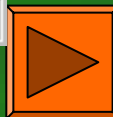
[Què és la formació d'usuaris?](#)
[Quines sessions oferim?](#)
[A qui van adreçades?](#)
[Com podeu sol·licitar una sessió?](#)
[Quins són els horaris?](#)
[On s'imparteixen les sessions?](#)

[SOL·LICITUD
SESSIONS
PLANIFICADES](#)

[SOL·LICITUD
SEGONS
NECESSITATS](#)

Listo Internet

Inicio Biblioteca ... Microsoft P... Servei d... Universitat ... 6:57

Servei de Biblioteca i Documentació - Microsoft Internet Explorer

Archivo Edición Ver Favoritos Herramientas Ayuda

Atrás Adelante Detener Actualizar Inicio Búsqueda Favoritos Historial Correo Imprimir Modificar

Dirección <http://www2.bib.udl.es/>

Vínculos [UOC Universitat Oberta de Catalunya](#) [Yahoo! en español](#)

UOC, Universitat Oberta de Catalunya
<http://www.uoc.es/web/cat/index.html>

Servei de Biblioteca i Documentació (SBD)

Informació general
Consultar
Biblioteca digital
Serveis
Recursos
Actualitat

Què és la formació d'usuaris?

La formació d'usuaris és un servei coordinat des de l'Àrea de Serveis als Usuaris que té com a objectiu principal formar/informar als usuaris dels serveis i dels recursos que ofereix la biblioteca. Les sessions que s'ofereixen són generals i especialitzades i responen a una planificació trimestral, prèviament anunciada i difosa. Aquestes sessions, la durada de les quals és aproximadament d'una hora, són impartides pel personal de la biblioteca.

Quines sessions oferim?

Oferim sessions generals i especialitzades.

Internet

Inicio Biblioteca ... Microsoft P... Servei d... Universitat ... 6:58

4.3. Avaluació

Mitjançant les eines tradicionals d'estadística i enquestes,

- Valorar quin mètode d'instrucció és més efectiu. I millorar, si cal, el programa existent.
- Comprovar l'efectivitat docent de FU a través del rendiment acadèmic
- Calcular el cost econòmic del programa
- Fer un estudi de satisfacció dels usuaris

4.4. Accions de futur.. E-learning universitari.

Alumnes actuals

ús tecnologies de la informació

Alumne virtual

sales de consulta digital

Procés de FU virtual

Mètodes de FU a través de la xarxa, ja que l'universitari busca en la xarxa però no domina les possibilitats que Internet i les TIC ofereix.

4.5. Els treballs acadèmics com a oportunitat per a l'alfabetització informacional

Esquema de col·laboració entre professors i bibliotecaris per ensenyar el procés d'investigació:

Reunió d'intercanvi entre professor i bibliotecari

Sessió de classe: el professor explica el projecte i dona esquema

Sessió en la biblioteca: el bibliotecari explica les fonts d'informació i les realitzen demostracions pràctiques.

Activitats independents de l'alumne: l'alumne recull bibliografia

Proposta de projectes per part de l'alumne

Revisió de projectes per part del professor i que col·labori el bibliotecari

Realització del projecte

Reunió final entre bibliotecari i professor per avaluar el procés

